

Plezanje po skladovnici kamnin

Geologija slovenskih sten, 1. del

Besedilo in Fotografije: Bogomil Celarc

Plastoviti apnenci triasne starosti v spodnjem delu Planje. V zgornjem delu prehaja v masivne grebenske apnenca.

Ali ste se že kdaj vprašali, po čem pravzaprav plezamo v Sloveniji? Če na hitro pomislim: po plastiki, vodi v zmrznjeni obliki, tudi po zgradbah in drevesih, najpogosteje pa po skalah oziroma različnih kamninah. Pričujoči niz člankov se omejuje na slednje in jih obravnava z različnih zornih kotov, kot so vrsta kamnine in njihova starost, nastanek sten, stenske oblike, oblikovanost oprimkov in najvažnejše, zakaj so ponekod stene kompaktne, spet drugod pa hudičevo krušljive. V prvem delu se bomo ustavili pri pomenu vrste kamnin in njihovi starosti.

Če med seboj ločujemo plezališča (pretežno krajše stenice) in stene v gorah, lahko rečemo, da plezališča sestavljajo kamnine različnih tipov (poleg apnencev – kalcijev karbonat in dolomitov – kalcijevo-magnezijev karbonat, še klastične ali mehanske – ki so sestavljene iz odlomkov različnih kamnin in metamorfne kamnine – nastanejo zaradi močnih pritiskov in/ali visokih temperatur iz že obstoječih kamnin) in starosti, za stene pa so značilni apnenci in dolomiti skoraj izključno triasne starosti, druge vrste kamnin pa so zaradi njihovih fizikalnih značilnosti in oblike pojavljanja (tanke plasti, hitrejše preperevanje ...) ponavadi le krušljiva izjema.

Plezališča, ki jih sestavljajo pretežno apnenci in dolomiti, so najštevilčnejša. Najstarejša so iz spodnjepermskega (starost 280 milijonov let) apnenca (Dolžanova soteska, Blažčeva skala, Kovačevce). Iz srednjepermskega apnenca so Bohinjska Bela, Gorje in Boč. Najpogostejša so plezališča v kamninah triasne starosti. V srednjetriasnem nižjskem dolomitu so Bodešče, v apnencu karnijske

Vršni del Kanjavca je narivo, ki ga imenujejo Slatenska plošča. Starejše plasti ležijo nad mlajšimi.

Prelom med triasnimi in jurskimi apnenci pod Bovškim Gamsovcem

starosti (spodnji del zgornjega triasa) so Radovna, Završnica, Martinj turn, Logarska dolina, Klemenča peč, iz dolomita pa Turnc. Iz dachsteinskega apnenca (zgornji del zgornjega triasa) so Vršič, Zadnjiški Ozebnik, Trenta, Kal – Koritnica, iz dolomita enake starosti pa Iški Vintgar in Gornji Ig.

V apnencih jurske starosti so Močilnik, Retovje in Luknja. Plezališča v apnencih kredne starosti so Vipavska Bela, Vipava, Slap ob Idrijci in Risnik. Najbolj obiskani centri (Mišja peč, Osp in Črni Kal) pa so iz apnenca, ki je nastal v spodnjem eocenu. Sicer so za plezanje primerni tudi apnenci devonske starosti (Štegovnik, Virnikov Grintavec), ki so najstarejši v Sloveniji.

Redka plezališča so tudi v drugih sedimentnih kamninah: Kamnitnik pri Škofji Loki je iz konglomerata oligocenske starosti, Bohinj iz srednjeoligocenske apnenčeve breče in Sopota iz peščenjaka miocenske starosti.

Plezališča v metamornih kamninah (nastalih zaradi močnih pritiskov in/ali visokih temperatur iz sedimentnih ali magmatskih kamnin) so najstarejša v Sloveniji. Na Pohorju sta takšni Gromberg in Bunceve skale. Nastala naj bi v predkambriju. Sestavlja ju gnajs.

Radlje v vznožju Kozjaka pa so iz kremenovosericitovega filita, ki naj bi bil kambrijske starosti. V magmatskih kamninah (še) ni nobenega plezališča.

V visokogorju (Julijske, Kamniško-Savinjske Alpe in Karavanke) plezamo pretežno po apnencih

in dolomitih (zgornje) triasne starosti, druge kamnine (peščenjaki, glinavci, laporji, tufi različnih vrst – predvsem ladinjske starosti) pa predstavlja jo, zaradi tega ker ponavadi nastopajo kot tanke, do nekaj centimetrov debele plasti, ki so ponekod nagubane (Rzenik), nepotrebno in nevarno (krušljivo) izjemo.

Anizijski (srednetriasni) dolomiti so v spodnjem delu Prisanka. V spodnjem delu zgornjega triasa (karnij) so predvsem masivni apnenci, redkeje dolomiti, zgornji del zgornjega triasa (norij in retij) pa predstavljajo glavni dolomit (spodnji del Travnika), ki prehaja v plastovit dachsteinski apnenec (Severna triglavska stena).

Kamninska in starostna sestava slovenskega ozemlja je prikazana na Osnovni geološki karti Slovenije v merilu 1:100.000, ki so jo izdelali geologi Geološkega zavoda Slovenije. ●

RADIO OGNJIŠČE

*Doživetja
Gora in narave*

Vsak četrtek ob 10.15